

природною вродою чи набутий, для деякого стають самоціллю, до якої рухаються попри вік і здоровий глузд: *Гламурні тітоньки передпенсійного віку докладають надзусиль, аби втриматися в загальній колії. Намагаються одягом від знаменитих модельєрів сховати те, що лишилося від колись молодих, струнких і впевнених у собі сільських дівчат* [5, с. 123]. Із відчуттям легкого жалю і смутку вимальовано частину українського жіноцтва, що через життєві перипетії, негаразди, іноді брак часу чи сил для догляду за собою, виглядають передчасно постарілими та непривабливими: *Колись красива, тепер вона втратила всю свою звабу, розповніла й обстригла спалене хімією волосся. Виглядала так, як більшість жінок її віку. Навіть дорогий одяг не ховає зайвої ваги, надміру широких стегон, набряклих від навантаження ніг. Друге підборіддя, обвислі щоки, обважнілі повіки з підмальованими чорним олівцем стрілками. Втомлені очі, розгублений погляд* [5, с. 23].

Якщо з-поміж ментальних атрибутів концепту 'жінка' мовленнєвої реалізації в сучасній українській прозі активніше зазнають природно-фізичні її іпостасі, то з концептуальних ознак сучасного чоловіка більше виявляються психологічні характеристики. Причому чоловіки ідентифікують себе далеко не завжди так само, як сприймають їх жінки. Якщо позиція чоловіка полягає в тому, що він «не любить виглядати дилетантом у будь-якій сфері», то для жінки це значить – «не вміє визнавати того, що помиляється або не має рації» [5, с. 13].

З урахуванням тих змін, що сталися в традиційних гендерних стереотипах, на сьогодні опозиція 'чоловік' і 'жінка' постає у вигляді симетричного бінома, де репрезентовано сучасне уявлення про реалізацію успішної особистості: *Упевнений, мовчазний, зразу видно, що цей чоловік знає, що робить, і слів на вітер не кидає* [5, с. 149]; *Самодостатня, спокійна, виважена. Знає, чого хоче. Впевнена у своєму виборі* [5, с. 79]. Попри позитивні стереотипи, що склалися в сучасному суспільстві, часто зустрічаємо і діаметрально протилежну позицію, яка залежить не стільки від статі, скільки від рис конкретної людини: *На противагу впевненим у своїх власних силах і самодостатнім чоловікам і жінкам частина юнаків та дівчат перебуває під надмірною опікою батьків, що зазвичай формує слабку духом особистість: освіту блискучу забезпечили, квартиру на Хрещатику купили, «Мазераті», та й батьківський рахунок у Максима немалий* [1, с. 17]; *І купи їй землі. Їй богу! На сімнадцятиріччя. Гарний привід. Ти подумай: діаманти губляться, авто розбиваються, а земля, щоб Руслана не вигадала, залишиться* [3, с. 7].

Еволюція гендерних стереотипів, яку ми простежуємо при зіставленні малих паремійних форм і сучасної прози, виразніше виявляється у зміні природно-фізичних характеристик чоловіків і жінок, тоді як психологічні складові досліджуваних концептів є більш усталеними, статичними.

Отже, проаналізувавши природно-фізичні, фізіологічні, психологічні, інтелектуальні, соціально-статусні та рольові складники концептів 'чоловік' і 'жінка', ми дійшли висновку, що гендерно-ментальні стереотипи на сьогодні зазнали суттєвих змін, що безперечно позначилося на особливостях мовленнєвої реалізації усіх складників аналізованої опозиції: сучасний ідеал представників різної статі далекий від того, яким він був у прислів'ях і приказках, де втілено народні уявлення про чоловіків і жінок відповідно до традиційного українського менталітету.

Література:

1. Дашвар Люко. Биті є. Макс. Книга 2 / Люко Дашвар. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2012. – 288 с.
2. Дашвар Люко. Мати все / Люко Дашвар. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2011. – 333 с.
3. Дашвар Люко. Молоко з кров'ю / Люко Дашвар. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 268 с.
4. Дашвар Люко. Рай. Центр / Люко Дашвар. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2009. – 272 с.
5. Лукашук Х. Курва / Христина Лукашук. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2013. – 240 с.
6. Народ скаже – як зав'яже. Українські народні прислів'я, приказки, загадки / Упоряд. Н. С. Шумада. – К. : Веселка, 1973. – 229 с.
7. Пицун М. А. Исследование гендера с позиций когнитивистики / М. А. Пицун // Изменяющийся славянский мир: новое в лингвистике / Отв. ред. М. В. Пименова. – Севастополь : Рибэст, 2009. – С. 141–145.
8. Прислів'я та приказки: Взаємини між людьми / Упоряд. М. М. Пазяк. – К. : Наук. думка, 1991. – 440 с.
9. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля – К, 2010. – 844 с.
10. Скарбниця народної мудрості / Упоряд. Т. М. Панасенко. – Харків : Фолю, 2009. – 286 с.

УДК : 811. 111'42: 81'22

О. А. Пешкова,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ ТА СУМІЖНИХ ТЕРМІНІВ

У статті аналізуються дослідницькі надбання вчених у тлумаченні терміна «інтермедіальність». Систематизується трактування терміна «інтермедіальність» та його відмежування від суміжних понять. Теорія інтермедіальності передбачає вивчення змістової й образної взаємодії різних видів мистецтв у тексті художнього твору. Вона визначається як особливий спосіб організації художнього твору і як специфічна методологія. В аналізі художнього тексту термін «інтермедіальність» забезпечує вторинне кодування, фіксуючи за допомогою мови дію візуальних, аудіальних, зорових, тактильних кодів.

Ключові слова: Інтермедіальність, інтермедіальний аналіз, моделі інтермедіальності, художній текст, семіотика, код.

MODERN APPROACHES TO DEFINITION OF THE CONCEPT «INTERMEDIALITY» AND RELATED TERMS

This article presents the analysis of the different points of view on defining the term «intermediality.» The definition of the term «intermediality» is viewed from different perspectives that allows to single out from other related concepts.

The theory of intermediality involves the study of semantic and imagery interaction of different arts in the text of art. It is defined as a special way of organizing the work of art and as a specific methodology. Intermediality – creation of an integral artistic space in the system of culture (or creation of artistic metalanguage of culture); special way of organizing literary text; specific form of dialogue between cultures, which is accomplished by means of interaction between artistic references; specific methodology of analysis of separate work of art and the language of culture in general. In the analysis of literary text, the term «intermediality» provides a secondary coding fixing through language performance of visual, auditory, visual, tactile codes.

Keywords: intermediality, intermediality analysis, models of intermediality, literary text, semiotics, code.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ТРАКТОВАНИЮ ПОНЯТИЯ «ИНТЕРМЕДИАЛЬНОСТЬ» И СМЕЖНЫХ ПОНЯТИЙ

В статье анализируются исследовательские достижения ученых в толковании термина «интермедиальность». Систематизируется трактование понятия «интермедиальность» и его ограничения от смежных понятий. Теория интермедиальности предусматривает изучение содержательного и образного взаимодействия различных видов искусств в тексте художественного произведения. Она трактуется как особый способ организации художественного произведения и как специфическая методология. В анализе художественного текста термин «интермедиальность» обеспечивает вторичное кодирование, фиксируя при помощи языка действие визуальных, аудиальных, зрительных и тактильных кодов.

Ключевые слова: *Интермедиальность, интермедиальный анализ, модели интермедиальности, художественный текст, семиотика, код.*

Сучасна лінгвістика, як і інші науки сьогодення, характеризується міждисциплінарним підходом до вивчення явищ, в результаті чого останнім часом з'являється значна кількість досліджень, виконаних на стику наук.

Результатом такого підходу в лінгвістиці, зокрема, є термін «інтермедиальність». Сьогодні існує значний досвід застосування цього терміна і спроб надати однозначну дефініцію цьому поняттю, проте очевидною є відсутність системного підходу, що обумовлюється, зокрема, розмаїттям термінів, що часто застосовуються як синонімічні або тотожні: інтертекстуальність – текстова категорія, яка «відображає співвіднесеність одного тексту з іншими, діалогічну взаємодію текстів у процесі їх функціонування і забезпечує приращення смислу твору» [5, с. 104], інтердискурсивність – використання в продюкованому тексті структурних та лексико-семантичних особливостей інших типів дискурсу, що передбачає «когнітивне перемикання» з однієї системи знання або типологічної моделі на іншу, що означає перехід в свідомості автора, а також і читача, з одного типу дискурсу на інший, інтерсеміотичність – створення цілісного поліхудожнього простору в системі культури (або створення художньої «метамови» культури) [6, с. 25].

Все це визначає **актуальність** даної статті, яка зумовлена необхідністю систематизації існуючих підходів до трактування терміна «інтермедиальність» та його відмежування від суміжних термінів і визначає **мету** дослідження.

Об'єктом дослідження виступають теоретичні роботи дослідників, що апелюють до поняття «інтермедиальність» та суміжних понять.

Сутність поняття «інтермедиальність» опиняється у фокусі уваги як вітчизняних, так і закордонних дослідників, які працюють в сфері лінгвістики тексту, когнітивної поетики тощо. При цьому специфіка підходу до вказаного поняття визначається як особливостями накопичених знань та відомостей, загальними тенденціями, так і ракурсом погляду окремого дослідника.

Значна увага дослідників сконцентрована навколо художніх текстів. Це можна пояснити ускладненістю принципів організації художніх текстів, які не лише запозичують, інтерпретують, а й асимілюють коди текстів інших видів мистецтва. Текст постає своєрідним «інформаційним генератором», що здатен зберігати різноманітні коди, трансформувати отримувани повідомлення й породжувати нові [2, с. 24].

Розглянемо основні спроби трактувати поняття «інтермедиальність» та основні теоретичні дефініції цього терміну.

Вважається, що вперше термін «інтермедиальність» було використано німецьким вченим О. Ханзен-Льове у 80-ті рр. минулого століття, який запропонував наступну дефініцію: «Співпраця гетерогенних художніх форм у рамках одного інтегрального медіума (театр, опера, кінофільм, перформанс тощо), а також єдиної мультимедійної презентації відбувається при зовсім інших інтертекстуальних умовах і виявляє інші кореляції, ніж у випадку мономедиальної комунікації (літературний текст, німе кіно тощо)» [10, с. 291-292].

Інтермедиальність – невід'ємна ознака сучасного літературно-художнього дискурсу – характеризує текст як поєднання численних інших текстів чи їх фрагментів, сполучення несполученого, іноді парадоксального, що призводить до невичерпності й непередбачуваності авторських варіацій.

Інтермедиальність характеризує світовідчуття сучасної людини, яка живе у світі медіа. Кожний окремо взятий текст, як правило, виявляється місцем перетину інших, адже письменник перебуває під впливом різноманітних дискурсів, реагує на інші твори [4, с. 4].

Науковці пропонують наступні дефініції терміну: інтермедиальність – не лише наслідок засвоєння, а й підпорядкування літературою властивих іншим видам мистецтва виражальних засобів. За визначенням Ю. Лотмана, це «текст у тексті», за характеристикою Є. Фаріно – «мистецтво в мистецтві» за висловом Н. Тішуніної – «специфічна форма діалогу культур» [цит. за Н. Тішуніною].

Інтермедиальність – це відтворення в літературному тексті таких образних структур, що несуть інформацію про інші види мистецтва.

Інтермедиальність – створення цілісного поліхудожнього простору в системі культури (або створення художньої метамови культури); особливий спосіб організації художнього тексту; специфічна форма діалогу культур, здійснена за допомогою взаємодії художніх референцій; специфічна методологія аналізу як окремого художнього твору, так і мови художньої культури в цілому [3, с. 152].

Найбільш адекватно поняття взаємодії мистецтв, яке відбувається за допомогою різних семіотичних рядів, розкривається через сформульоване у другій половині ХХ ст. поняття «інтермедиальності», що згодом виокремилася в самостійну галузь досліджень. Теорія інтермедиальності передбачає вивчення змістової й образної взаємодії різних видів мистецтв у тексті художнього твору. Вона визначається як особливий спосіб організації художнього твору і як специфічна методологія. Феномен інтермедиальності полягає у розширенні можливостей інтерпретації літературного твору не тільки за допомогою літературознавчого інструментарію, але й збагачення його мистецтвознавчою термінологією [9, с. 212].

У зв'язку з інтенсивною появою все нових видів медіадискурсу в сучасному інформаційному просторі, виникає проблема їх опису з точки зору взаємодії їх полікодових складових. Дана проблема не нова, так як поліхудожні тексти існували і раніше. Взаємодія кодів (вербального, візуального, музичного) може бути описана тільки на підставі інтерсеміотичного підходу, який вивчає принципи передачі інформації в полі художнього тексти.

Інтерсеміотичність обумовлює звернення до жанрових форм емблематики, до різних видів екфрасису, актуалізує методи синестетичного зображення. Важливою сферою проявлення інтерсеміотики є комбінація різних форм нелінійного тексту [1].

Положення про взаємодію різних соціальних норм, свого роду «кодів», тісно змикається з відомою тезою Ю. М. Лотмана про множинність кодувань художнього тексту і з думкою М. М. Бахтіна про «поліфонію» художнього тексту.

Дійсно, будь-який художній текст можна розглядати як мінімум двічі закодований: за допомогою природної мови та мови художньої літератури. Мова художньої літератури, так само як і мови театру, кіно розглядаються в якості «вторинних моделюючих систем» (Ю. М. Лотман, Б. А. Успенський), при чому вторинність вказує тільки на факт їх створення по «первинній» моделі мови.

З появою терміна «інтермедіальність» та його еволюцією виникають різноманітні підходи щодо його вивчення та розкриття сутності. Вчені тлумачать його з двох точок зору: семіотичної та технологічної. Щодо семіотичного розуміння терміна, то, з одного боку, воно дещо співпадає з технологічним (як взаємодія та інтеграція), а з іншого боку, відрізняється. Ця відмінність була з'ясована в статті Йенса Шрьотера «Інтермедіальність». Дослідник виокремлює чотири підходи стосовно семіотичного трактування поняття «інтермедіальність». Й. Шрьотер на основі синтезу структурального і формального підходів розмежує чотири типи інтермедіальності: синтетичну, трансмедійну, трансформаційну й онтологічну. Синтетична інтермедіальність характеризується появою якісно нового, органічного інтермедіума.

Трансмедійна, тобто формальна, інтермедіальність має у своїй основі естетичну реалізацію в одному медіумі формальних структур іншого медіума, трансформаційна – репрезентацію одного медіума в іншому, онтологічна – вияв якостей одного медіума через зіставлення з іншими [4, с. 23].

В цілому позначені Шрьотером типи представляють не стільки різновиди інтермедіальних, скільки взаємопов'язані між собою форми взаємодії мистецтв: синтез мистецтв (як форма мульти – і номомедійності) і інтермедіальних (як взаємодії мов і текстів мистецтв). Типологія власне інтермедіальних відносин представлена у літературно-музичній класифікації С. П. Шера (на матеріалі німецького романтизму), скоректованої згодом А. Гіром, і в літературно-малювничій класифікації А. Ханзен-Льове (на матеріалі російського авангарду) [7, с. 376].

1. Синтетична інтермедіальність – перша частина текстів, які відносяться до цієї групи, визначає інтермедіальність як поєднання деяких засобів масової інформації, що призводить до створення нового медіума. З появою нових синтетичних «номомедіальних» форм стає можливим розмежування «мистецтва» та «життя». Інтермедіальність як синтез медіа, що в результаті дає єдність, котра повертає цілісність буття. Прибічниками цього підходу є американські дослідники Дік Хігінс, Юд Ялкут.

2. Формальна або трансмедіальна інтермедіальність ґрунтується на наявності формальних структур, характерних для різних медіа. Йохим Печ наголошував на невід'ємності медіуму і форми, оскільки форма з'являється тільки у медіумі. Вчений зауважив, що між літературою та кіно не існує інтермедіальності, вона виявляється тільки між літературним медіа та екранізованим оповіданням або нарративом. Наприклад, один і той же сюжет може бути втілений засобами різних видів мистецтва. Наративи є досить незалежними від медіа, тим самим даючи змогу виявити схожі та відмінні риси у взаємовідношеннях з медіа. Йохим Печ, Івон Шпільман підтверджували та розвивали цю думку.

3. Трансформаційна інтермедіальність – це модель, що заснована на репрезентації одного медіа іншим з перекладом з однієї знакової системи в іншу з трансформацією інформації при переході в інший медіум. Цей вид інтермедіальності виявляється у процесі репрезентації, таким чином він стає його зворотним боком (наприклад, живопис у кіно, архітектура на фото). Представниками цього підходу є Філіп Хейурд, Маурен Турім, Девід Болтер, Річард Грузін.

4. Онтологічна інтермедіальність або онтомедіальність – медіа завжди існує у зв'язку з іншим медіа. Не існує жодної медіа, яка може бути самостійною, вона має системний характер. Прикладом може слугувати музичність поезії, театральність прози. Цей вид інтермедіальності вивчається в працях Юргена Мюллера.

5. Віртуальна інтермедіальність – перспективний напрям інтермедіальних досліджень, який потребує додаткового обґрунтування й розробки [9, с. 212].

Вищевказані підходи об'єднуються тим, що різні види мистецького дискурсу утворюють художню єдність. Інтермедіальні відносини виявляються не в рамках одного тексту, а у взаємовідношенні текстів різних видів мистецтва [9, с. 212].

Наприкінці ХХ століття Вернер Вольф доповнив класифікацію Шера, ставши в результаті одним із основних теоретиків інтермедіальних кореляцій. Групування інтермедіальних зв'язків, за Вернером Вольфом, передбачає таку послідовність: екстракомпозиційна інтермедіальність та інтракомпозиційна (у вузькому сенсі) інтермедіальність. У свою чергу автор розділяє екстракомпозиційну інтермедіальність на:

1) трансмедіальність (наприклад, варіації у музиці та літературі, розповідний характер музики та літератури);
2) інтермедіальна транспозиція (перехід роману в оперу). Інтракомпозиційна інтермедіальність поділяється на такі види, у яких вчений виділяє кілька різновидів:

1) інтермедіальне посилання (використання однієї семіотичної системи):
а) явне посилання або інтермедіальна імітація (музикалізація художньої літератури, програмна музика);
б) неявне посилання або інтермедіальна лематизація (обговорення музики в літературі, характер композитора в художній літературі);

2) плюральна інтермедіальність (використання понад одного символу, які належать до кількох семіотичних систем):
а) інтермедіальне злиття (постановка опери);
б) інтермедіальна комбінація (текстуальна основа опери).

Вернер Вольф зауважує, що попередні дослідження були сфокусовані на «інтракомпозиційній інтермедіальності» або «інтермедіальності у вузькому сенсі» та її видах. Типологія, запропонована теоретиком, починається з більш широкого тлумачення цього терміна, а саме з «екстракомпозиційної інтермедіальності» та її видів [9, с. 213].

У контексті інтермедіальності окреме місце займають питання методологічного характеру, головним чином теорія інтермедіального аналізу, який передбачає міждисциплінарний підхід до вивчення подібного типу відносин між мистецтвами. У його основі лежить інтертекстуальний аналіз з елементами рецептивної естетики і культурологічного аналізу. Такий підхід передбачає виявлення інтермедіальної структури (яка містить інформацію про інше види мистецтва) у творі, встановлення її можливих «претекстів» і вивчення їх подальшої трансформації і функціонування в художньому тексті (будь то літературний текст, картина або музичний твір).

Інтермедіальний аналіз спрямований на виявлення засобів суміжних мистецтв, що реалізуються в літературі. Прочитання живописних, кінематографічних чи музичних кодів у ній дозволяє виявити смислові глибини тексту, віднайти приховані в інтрахудожніх дискурсах відтінки значень.

Інтермедіальний аналіз здійснено з опорою на модель В. Чуканцової, що складається з трьох етапів:

– вибір загальної для різних видів мистецтва категорії аналізу (наприклад, категорія художнього образу, категорія художнього простору та часу, категорія художнього стилю, художньої форми тощо);

– визначення спільних для них рівнів аналізу (композиція, художні деталі, ритмічна організація тощо);
 – аналіз засобів, прийомів і технік художньої виразності творів інших видів мистецтв у зв'язку з їх втіленням у літературному творі (прийоми кольорової та світлової організації, реалізація особливостей живописного чи музичного жанру на матеріалі літературного тексту, гра з перспективою, зміна ритму і темпу розповіді тощо) [8].

В цілому, аналітичний огляд літератури, в якій дослідники апелюють до поняття «інтермедіальність» та суміжних термінів, дозволив звести розмаїття дефініцій терміну до наступного: інтермедіальність – це відтворення в художньому тексті таких образних структур, що несуть інформацію про інші види мистецтва. Прочитання живописних, кінематографічних чи музичних кодів у художньому тексті дозволяє виявити смислові глибини тексту, віднайти приховані в інтрахудожніх дискурсах відтінки значень, що вважаємо релевантним для аналізу в складі художнього тексту як полі кодової структури.

Література:

1. Заярная И. С. Интресемиотические художественные модели в русской поэзии второй половины XX ст. / И. С. Заярная. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Rli/2008_12/zayarnaya.pdf
2. Лотман Ю. М. Избранные статьи : в 3 т. Т.1. Статьи по семиотике и типологии культуры / Ю. М. Лотман. – Таллин : Александра, 1992. – 480 с.
3. Просалова В. А. Интермедіальні аспекти новітньої української літератури. Монографія / Віра Андріївна Просалова. – Донецьк : ДонНУ, 2014. – 154 с.
4. Просалова В. Интермедіальність у системі інтертекстуальних зв'язків / Віра Просалова // Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. – №. 15. – Донецьк, 2010. – 184 с.
5. Профе О. О. Взаимодействие литературы и живописи в ранней драматургии Мориса Метерлинка : дис... канд. філол. наук : 10.01.03 / Ольга Александровна Профе. – СПб., 2005. – 234 с.
6. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / [под ред. М. Н. Кожинной]. – М. : Флинта ; Наука, 2003. – 696 с.
7. Хаминова А. А. Теория интермедіальности: проблемы и перспективы / А. А. Хаминова // Вестник Томского государственного университета. – 2012. – № 389. – С. 373–379
8. Чуканцева В. О. Интермедіальний аналіз в системі інших підходів к дослідженню літературних художественних текстів: переваги і недоліки [Электронный ресурс] / В. О. Чуканцева. – Режим доступа : [Http://goncharov-sa.narod.ru/chukancova.doc](http://goncharov-sa.narod.ru/chukancova.doc)
9. Шикиринська О. Б. Напрями міждисциплінарних студій в історичному розвої / О. Б. Шикиринська // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Філологічна. – 2012. – № 23. – С. 210–214. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2012_23_70.pdf
10. Hansen-Löve A. Intermedialität und Intertextualität: Probleme der Korrelation von Wort und Bildkunst – am Beispiel der russischen Moderne / A. Hansen-Löve // Wiener Slawistischer Almanach. – Wien, 1983. – Sbd.11. – S. 291–360.

УДК 811.111.19

О. Г. Пешкова,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

МОВНА ГРА В НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ТЕКСТАХ

У статті розглянуто явище мовної гри та особливості визначення даного поняття у загальному філософському сенсі та у його суто лінгвістичному значенні. Проаналізовано основні характеристики та ключові риси текстів наукового жанру та виокремлено науково-популярні тексти як такі, в яких мовна гра буде функціонувати частіше та її використання буде більш логічним. Окреслено функції, які обумовлюють застосування авторами прийому мовної гри у побудові наукових текстів.

Ключові слова: мовна гра, науковий дискурс, науково-популярний текст, норма, функціональний стиль.

LANGUAGE GAME IN POPULAR SCIENTIFIC TEXTS

The present paper deals with the notion of language game which is viewed in the framework of scientific discourse. Language game can be defined as a linguistic phenomenon based on breaking the usual norms of building the texts of a particular type. Such breaking can lead to comic humorous effect. Scientific discourse has its clear rules of building texts, both in the written and oral forms, and these rules are rarely broken. The main purpose of scientific discourse is to provide and transmit knowledge and the main concept of the discourse is the concept TRUTH. The dyad agent – client, which is characteristic for any institutionalized discourse including scientific one is in some degree different in this type of discourse as one and the same agent can fulfill the role of a scientist, a teacher, a lecturer and a popularizer. Language game can still be present in scientific texts with particular functions. This is especially characteristic for popular scientific texts, which according to their basic characteristics nevertheless belong to scientific discourse. Such functions of language game in popular scientific texts include the aims to entertain the audience, to draw special attention of the audience to certain topics or statements and to emphasize the high status of a scientist who can afford to joke breaking the rules of the discourse.

Key words: language game, scientific discourse, popular science text, norm, functional style.

ЯЗЫКОВАЯ ИГРА В НАУЧНО-ПОПУЛЯРНЫХ ТЕКСТАХ

В статье рассмотрено явление языковой игры и особенности определения этого понятия в общем философском смысле и в исключительно лингвистическом понимании. Проанализированы основные характеристики и ключевые черты текстов научно-популярного жанра. Научно-популярные тексты выделены как те, в которых языковая игра будет функционировать чаще и где ее использование будет более логичным. Выделены функции, которые обуславливают использование авторами приема языковой игры в построении научных текстов.

Ключевые слова: научный дискурс, научно-популярный текст, норма, функциональный стиль, языковая игра.

Мовна гра є багаторівневим явищем, яке, з одного боку, демонструє творчі можливості учасників спілкування та, з іншого боку, розкриває еволюційні потенції мови. Таким чином, антропоцентрична природа об'єкту дослідження і зумовлює його актуальність. Автором терміну є австрійський філософ Людвіг Вітгенштейн, який вказує на те, що комуніканти далеко не завжди спілкуються за допомогою розповідних речень, а часто застосовують накази, прохання, висловлюють власні думки та сподівання, жартують, що, на його думку, і є прикладами використання мовної гри. Таким чином, за Л. Вітгенштейном, мовна гра є особливою діяльністю носіїв мови, яка має на меті створення змістів, що демонструють зв'язок мови з законами природи та логіки.